

GUIA DE BONES PRÀCTIQUES PER A L'ESTABLIMENT D'UN OBSERVATORI PERMANENT D'ARXIUS I TELEVISIONS LOCALS

Joan Boadas Raset

Pau Saavedra Bendito

Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI) de l'Ajuntament de Girona

Catalunya és una zona geogràfica situada al nord d'Espanya que limita al nord amb la frontera francesa. Té una població de 7,5 milions d'habitants i la seva capital és Barcelona.

Andorra és un estat independent, situat entre França i Espanya, que té una població de 85.000 habitants

El català és llengua oficial en els dos països, tot i que a Catalunya és cooficial amb l'espanyol.

En ambdues zones, i de manera més especial a Catalunya, a partir del 1980 i fins al 2004 (any d'atorgament de les noves llicències de la Televisió Digital Terrestre -TDT-), es van crear **175 televisions locals**, de les quals actualment només n'emeten un total de 47 (11 de les quals són públiques i la resta privades).

Aquesta eclosió de televisions en un espai geogràfic tan reduït s'explica per **raons socioculturals** -la recuperació de la democràcia local després de la mort del dictador Franco i la consegüent necessitat d'expressió d'allò que era més proper- i per **factors tecnològics**, és a dir l'aparició de dispositius de captació, edició i transmissió molt més assequibles que els que havien utilitzat fins aquells moments les grans cadenes de televisió. Aquests projectes de televisió d'àmbit local sovint tenien un component molt amateur i en massa ocasions una reduïda viabilitat econòmica.

De les enquestes realitzades es desprèn que el total d'hores de material generat per aquestes televisions locals, en el període que hem esmentat, s'eleva, com a mínim, a unes **140.000 hores de vídeo**. Com tots vostès saben el grau de vulnerabilitat d'aquesta documentació és extremadament elevat. És fàcil d'imaginar com aquest risc s'accentua quan parlem de televisions locals de municipis petits i que aquest risc persisteix també en aquells casos que hagin donat o dipositat aquesta documentació audiovisual als arxius, també locals i/o regionals.

La realitat posa en evidència que:

1. En moltes ocasions els professionals dels arxius s'han trobat davant la necessitat d'intervenir sobre uns materials sense tenir els mínims coneixements tècnics. I, al mateix temps, des de les televisions els professionals desconeixen com implantar criteris arxivístics als materials que produeixen.
2. La immensa majoria de Televisions Locals no disposa d'una estratègia d'organització i preservació dels seus fons. Formats i suports de diferent naturalesa s'han produït i acumulat de manera desordenada, impedit qualsevol explotació racional de la informació que contenen.

3. L'establiment d'estratègies de descripció (o de redescrípció) i de digitalització de la documentació generada requereix una gran inversió econòmica, i més si no s'actua de manera el més consensuada possible.
4. Les possibilitats d'utilitzar els materials d'arxiu per a la creació de nous continguts són molt limitades.
5. L'oportunitat de generar ingressos econòmics a partir de l'explotació de la informació, és pràcticament inexistent.
6. Aquesta documentació és absolutament rellevant i imprescindible per a l'estudi de les zones on ha estat generada. És, de manera inqüestionable patrimoni audiovisual.

Tot i que en els nostres respectius països, Catalunya i Andorra, existeix una bona xarxa d'equipaments destinats a la conservació del patrimoni tant textual com fílmic (i la Filmoteca de Catalunya en seria un bon exemple), el patrimoni videogràfic generat per les Televisions Locals no tenia, ni té, cap organisme públic que se n'ocupi de manera específica. Segurament que una explicació a aquesta circumstància l'hauríem de buscar en la naturalesa tan fragmentària de la seva procedència, en la diversitat de titulars de la seva producció i en el caràcter molt "recent" d'aquests documents en països on la documentació medieval es compta en quilòmetres.

És davant d'aquesta realitat, i fruit de l'experiència que tant al Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI) de la ciutat de Girona com a l'Arxiu Nacional d'Andorra (ANA), havíem acumulat arran de la gestió dels fons de les nostres respectives Televisions Locals, que al març del 2008, i a proposta dels dos centres que acabem d'esmentar es va signar a la ciutat de Girona un conveni per a la creació d'un **Observatori Permanent d'Arxius i Televisions Locals (OPATL)**.

Calia, però, que per garantir la viabilitat del projecte, hi participessin dos agents d' ampla implantació en el territori i implicats directament en la producció i gestió d'aquesta documentació. Per aquest motiu signaven també el conveni l'Associació d'Arxivers de Catalunya (AAC) i la Xarxa Audiovisual Local (XAL), entitat que esdevé una estructura de coordinació i suport a les televisions locals i que ofereix serveis tant pel que fa a l'elaboració de continguts com de suport tècnic i formació per a les televisions associades.

La **Missió** que s'estableix a l'Observatori Permanent és, com totes les missions que s'estableixen, molt ambiciosa i de llarg recorregut. Essencialment els elements centrals són:

1. Vetllar per la salvaguarda del patrimoni documental generat per les Televisions Locals i altres agents productors de documentació audiovisual local.
2. Assentar les bases metodològiques per al treball als arxius audiovisuals.
3. Fomentar el coneixement i ús de les noves tecnologies.
4. Promoure les bones pràctiques i el respecte als drets de propietat intel·lectual.

5. Contribuir a la formació dels professionals.
6. Conscienciar les administracions i la societat en general de la riquesa del patrimoni audiovisual local i de la necessitat de preservar-lo.

Per tal de desenvolupar aquesta Missió es van establir onze Objectius Generals que, agrupats temàticament es refereixen als àmbits de la **Informació**, la **Cooperació**, la **Coordinació** i la **Formació**. No podem explicitar-los en detall ací, però la seva execució hauria de permetre:

1. obtenir una radiografia precisa de la documentació audiovisual d'àmbit local
2. fomentar la comunicació i el compromís entre les diferents parts implicades
3. implantar criteris comuns ja establerts pels estàndards internacionals referits a la descripció, l'elecció de formats de conservació i les normes d'avaluació i selecció documental
4. contribuir a l'actualització dels coneixements tècnics dels professionals i a l'adopció de bones pràctiques en l'ús dels documents audiovisuals.

Després de pràcticament dos anys i mig de funcionament, creiem que el balanç de l'activitat de l'Observatori Permanent és positiu. Actualment les organitzacions que l'integren han passat de les 4 inicials a 20 (tant emissores de televisió local com arxius), s'han establert i executat diferents enquestes, s'han realitzat reunions periòdiques i s'ha participat en diferents fòrums vinculats a aquesta temàtica.

També, i és important de remarcar, s'han creat quatre comissions sectorials: la de **d'estratègies**, la de **tecnologies i formats**, la de **tractament documental i selecció** i la de comissió de **continguts i propietat intel·lectual**. Els diferents integrants de l'Observatori, d'acord amb les seves responsabilitats i capacitats, n'integren una o altra en l'intent de fer avançar els objectius que acabem de plantejar. Una mostra d'aquest treball es pot consultar al BLOG de: <http://www.xtvlblocs.cat/observatori/> que és l'eina de comunicació entre els membres en formen part.

La voluntat d'exportar la nostra experiència per intentar que fos útil a persones i institucions que en altres llocs del món es poguessin trobar en situacions similars, va ser la que ens va estimular a redactar una **Best practices guide for establishing a Permanent Observatory for Archives and Local Televisions**, que va comptar amb el suport i la col·laboració econòmica del Programme Commission (PCOM) del International Council on Archives (ICA).

La Guia de Bones Pràctiques té com a objectiu esdevenir un **full de ruta** per a aquells que estiguin interessats a implementar en el seu territori un Observatori com el nostre. Es tracta de facilitar un model que permeti caminar amb més seguretat en el desenvolupament d'aquests projectes i eviti, en la mesura del possible, errors i retrocessos que comporten sempre les primeres experiències.

Sense voler ser exhaustius, perquè la Guia es pot descarregar des del web del International Council on Archives, sí que en voldríem remarcar els següents aspectes:

Qui ha de ser-ne membre? La resposta és força evident: els agents productors de la documentació, els organismes propietaris dels drets d'explotació, els arxius públics i, si és possible, les empreses privades.

Quin ha de ser el perfil professional d'aquests membres? Cal que hi participin els directors i responsables de les diferents organitzacions, atès que la seva presència és indispensable en la planificació estratègica i en l'adopció de decisions. També és imprescindible la presència del personal tècnic especialitzat i seria benvinguda la presència de personal voluntari en la realització d'aquelles tasques que, identificades prèviament, poguessin entrar en aquest àmbit de treball.

De quina estructura s'ha de dotar? Naturalment les respostes poden ser diverses. Nosaltres, però, l'hem entès com una estructura associativa, no jeràrquica, que promou la participació i la cooperació entre els distints membres. Tot i que no és necessari un lideratge explícit, cal establir responsables directes dels diferents projectes que s'estableixin. Per tal d'optimitzar els resultats, és imprescindible establir comissions de treball que integrin els diferents perfils i especialitzacions. L'estructura ha de ser flexible, oberta i integradora, amb la voluntat d'acollir nous membres interessats en el projecte. També, aquesta estructura ha d'assegurar la comunicació transversal entre els seus membres per tal de compartir coneixements i estratègies.

Quines són les bases per a la seva implantació? Les que hem considerat més rellevants són:

1. **Establir l'àrea geogràfica.** Aquesta no ha de coincidir necessàriament amb una àrea administrativa i pot prendre en consideració factors culturals, lingüístics, socials, etc.
2. **Contactar amb les institucions i organismes que n'han de formar part.** A més dels organismes que ja hem esmentat, és important intentar la participació d'empreses privades productores de contingut audiovisual.
3. **Signar un conveni de col·laboració entre les parts,** que expliciti la missió, els objectius i els compromisos de les diferents parts.
4. **Elaborar un inventari de la documentació audiovisual,** mitjançant la realització d'enquestes el més rigoroses possible.
5. **Estudiar les característiques de la documentació,** és a dir els suports, els formats, els requeriments tècnics relacionats i els riscos i patologies que posen en perill la seva conservació.
6. **Estudiar les condicions dels arxius.** Com són els dipòsits d'emmagatzematge, quina capacitat tenen els dipòsits digitals, de quin parc tecnològic es disposa per a la reproducció, la còpia, la digitalització i el manteniment dels materials. Alhora, conèixer les capacitats d'organitzar, classificar i descriure la documentació i les possibilitats d'explotació i accessibilitat que pot oferir l'arxiu en qüestió.
7. **Estudiar els agents productors.** Quants són actius, quins han desaparegut, quines activitats realitzen, com es financen o com gestionen els drets d'explotació dels seus productes audiovisuals.

8. **Estudiar el marc legislatiu.** És a dir quina és la legislació general i específica de cada territori en relació als drets de propietat intel·lectual, el patrimoni cultural, l'avaluació i la selecció de la documentació, etc.
9. **Establir aliances entre el sector públic i el sector privat.** D'una banda pot garantir la conservació de patrimoni en mans privades i, de l'altra, contribuir a la captació de recursos econòmics a partir de l'explotació dels materials audiovisuals d'arxiu.
10. **Crear espais de difusió i comunicació del projecte.** L'ús d'Internet i de les seves xarxes socials esdevé un aliat imprescindible.

Quin impacte pot tenir en un territori determinat la creació d'un Observatori ?

Des del nostre punt de vista, les seves aportacions poden ser

Culturals, en el sentit de contribuir a la protecció de l'herència que constitueixen els productes audiovisuals dels mitjans de comunicació, les obres de creació personal, els recursos educatius i els testimonis de la vida quotidiana.

Professionals, en el sentit de contribuir a la millora del coneixement teòric i pràctic, tant dels arxivers com dels professionals que participen en la producció de la documentació audiovisual.

Econòmiques, en el sentit de generar rendiment econòmic arran de la comercialització, l'intercanvi i la difusió dels continguts audiovisuals.

La vocació d'actuar en local i pensar en global, és la que ens va moure a redactar aquesta Best Practices Guide i, com hem dit abans, gràcies a l'ajut del Internacional Council on Archives, oferir-ne la seva versió íntegra en quatre idiomes (anglès, francès, espanyol i català) i una versió reduïda en àrab, hindú, rus i japonès.

Per a nosaltres la millor recompensa arribarà el dia en què podem verificar que la nostra experiència ha estat útil en algun lloc del món.